

ändar rundade och fördjupade till punkter. Det framträder tydligt på 1 **a**, 2 **n**, 4 **t**, 6 **n**, 9 **n**, 14 **t** (åtminstone den vänstra bistaven). Angående dylika punktdekorerade runor se Inl. s. 14 f.!

Det namn, som inleder inskriften, 1—4, synes ha varit det i rsv. och även i senare språkskeden vanliga *Anundr*, som förekommer även i fda., och vilket på vn. område motsvaras av *Qnundr*. Ett förslag till detta namns etymologi framställs av Noreen i NoB. 1913 s. 143 f. 17—18 **pa**, vilka runor avsluta inskriften, äro möjligen de sista runorna i ordet *góða* (*drengja harða góða* eller något dyl.).

Transskription:

Qnund(r su)n sinn ok eptir ða

Översättning:

Anund sin son och efter

44. Ivla. Södra Ljunga sn. Sunnerbo hd.

Pl. XXX: 2, XXXI: 1, 2, XXXII.

Litteratur: Rannsagn. (Fl 9: 4); Rudebeck: Om Smålands antikviteter (V 1) s. 277 (gamla pagineringen); B. 1012; Ennes: Finnheten s. 42; Wallman: Topogr. Smol. med teckningar; L. 1266; Bugge i Runverser s. 241 ff.; Vistrand i N. Sm. Ark. med teckning, teckning i A. T. A. den 2.6.1880, Sunnerbo bl. 5; Friberg: protokoll över undersökningar den 10.8.1888 och den 1.8.1889 jämte teckning i N. Sm. Ark.; Ihrfors: Smol. sacra III s. 302 med teckning; Kinander i Småländska Hembygdsböcker II s. 46.

Stenen står vid Yttergården i Ivla by väster om landsvägen och ungefär 75 m. öster om närmaste mangårdsbyggnad. Den omgives i norr och öster av ett järnåldersgravfält. Inskriften är ristad på den sydöstra bredsidan och den nordöstra smalsidan.

År 1667 stod stenen enl. kyrkoherden Magister Dryanders relation om socknens antikviteter »hårdt wid eller på vägen med Runebokstäfver tree raader långsät på den ena och wästra sidan...»¹ Den runristade bredsidan, vilken vette åt väster, när denna redogörelse skrevs, är nu vänd mot sydost. Av teckningen i B. kan man få den uppfattningen, att stenen står på en gravhög. Peter Rudebecks ungefär samtida beskrivning ger intet stöd åt ett sådant antagande. Där talas om »een stoor Runsteen dherest een stoor högh ligger»², men Ennes säger uttryckligen, att runstenen vid Ivla »står på en Ättehög».³ Wallman, som företog sina undersökningsresor i dessa trakter 1819—1821, har utförligt beskrivit platsen: »Straxt invid Iffa by, på w. sidan om vägen åt Hamneda i vägkanten, står på jämna marken en Runsten, förmodl. nedfallen ifrån den midt öfver på andra sidan om vägen liggande af sandtägt genomskurna tämligen stora ättehögen, hkt såväl de hvita stödjestena omkring foten, som tryckta och mundtl. berättelser att nämnde Runsten stått på en ättehög synas bevitna. Rundt omkring stenen är hela ryden tätt beströdd och upfylld af större och mindre ättehögar, utan fotning, till flera hundra. De flesta hafva mot sin vidd en nog obetydlig sluttning och äro förmodl. af ålder ihopsjunkne. För öfrigt inuti steniga, ss. jordborren visade. Svartmyllans djuplek höll ungefärl. detta mått» (12 cm.).

På Wallmans tid hade alltså stenen samma plats som nu, men man har vänt den helt om sedan dess, som synes av Wallmans teckning, på vilken stenen står med baksidan mot landsvägen. Den runristade smalsidan, som av Wallman kallas den södra, är vänd mot nordost nu.

Det råder en tydlig överensstämmelse mellan Wallmans uppgifter om runstens plats och Dryanders år 1667 däruti, att stenen skall hava stått alldeles vid landsvägskanten, och Ennes'

¹ Rannsagn. (Fl. 9: 4).

² Om Smålands antikviteter I. c.

³ Finnheten s. 42, Fm 61.

ligare än huvudstaven. En bred fåra, ej huggen, går tvärs över huvudstaven, så att mitten av runan är något otydlig. Bugge och Friberg läsa **a**. 18 är **a**. Svaga spår synas av huvudstaven, ännu svagare av bistaven. Den del av bistaven, som befinner sig till höger om huvudstaven, och övre delen av den sistnämnda synas ej alls. Efter 18 **a** är det övre skiktet av inskriftsytan avstött, så att inget mera kan läsas där. I B. synes efter det nu beskrivna ordet en vertikal stav. Det **eftia**, som förmodligen funnits i texten mellan **pana** och ordet **[b]rupr**, vilket inleder smalsidans inskrift, har förmodligen stått på framsidan, där det är gott om plats för detsamma. Av 19 **b** har jag endast sett huvudstaven, som är tydlig. I B. synes även bistaven. Runorna 20—23 äro tydliga. Efter **brupr** läser B. **sin**. Av **s**, nr 24, är det mesta bevarat; bas och topp äro utplånade; av **i** finnes nedre delen kvar, av **n** huvudstavens mitt, som dock är ganska otydlig. Var bistaven gått är svårt att säga. Därefter är numera inget läsligt på denna sida. B. har genom streckning markerat det närmaste partiet av stenens yta som vittrat. Wallman och Vistrand ha heller inget sett, men Bugge anmärker: »Efter **sin** har jeg seet :**su**, men mere kan der nu ikke læses paa denne Side.» Bugge antager, att här stått **suin**, ack. av namnet Sven. Fragment av en stav i vinkelrät riktning mot sidans kanter har jag också tyckt mig skönja. Man kan förstå, vilka fåror Bugge har läst som **u**, men allt vad jag kan se i den vittrade ytan efter **sin** är mycket otydligt, och det finns ej någon säkerhet för att det är ristat. I B. synes efter det flagrade partiet, på vilket det är plats för två à tre runor, först en rak stav, av vilken övre tredjedelen fattas, 27 **i**, och efter den ett **n** utan topp. Det är alltså troligt, att där stått **suin**. Därefter synes på B:s teckning 29—30 **mi** och en runa, som förmodligen varit **l**, och efter en lakun i texten övre delen av två stavar, som mötas i spetsig vinkel vid övre kanten. Bugge fattar dessa två streck som huvudstaven och vänstra bistaven av ett **t**. Det förefaller knappast troligt, att de ifrågavarande strecken äro rester av ett **t**, fast ett sådant nog har följt efter **mil**. Inskriften går därefter över till framsidan igen. I B. läses längst ned i den till en oval sammanbundna slingan 32—35 **sina**, vilka runor nu äro försvunna. Från **a** i **sina** och fram till 36 **m**, nästa bevarade runa, är i B. en lång lakun, och jag har ej heller antecknat något som synligt före 36 **m**, men Bugge och Friberg ha omedelbart framför **m** sett den nedre punkten i ett skiljetecken och Friberg även den nedre delen av en stav framför denna punkt. Av 36 **m** är huvudstaven tydlig, och bistavarnas nedre del kan skönjas. Av 37 **a**:s huvudstav synes åtminstone nedre delen, av bistaven finnas ej fullt säkra spår. Friberg har ritat den. 40 **k** har bistaven till vänster. B. läser **m**. Till höger om huvudstaven finnes nämligen ett streck, som tillsammans med det övriga ger runan utseende av ett **m**, men detta streck är påfallande svagt och oregelbundet, jämfört med bistaven. Nedre delen av huvudstaven kan ej skönjas i den mycket ojämna ytan. Efter 40—44 **kupan**: har B. läst **i**, av vilket nu basen finnes kvar. Ingen har sett något skiljetecken mellan 45 och 46. Av 46 **u** är huvudstaven synlig nästan i sin helhet, och även bistavens mellersta stycke kan spåras. 49 är **l** enl. B. Endast huvudstaven kan ses, och Friberg har ej heller sett mera. Wallman läser **n**, men den tvärfåra, som möjligen kan ge stöd åt en sådan läsning, är helt säkert av naturen. Ingen annan än Wallman har fattat den som en **n**-bistav. Mellan 51 **f** och 52 **i** är ett ordskillnadstecken, vars övre punkt sitter mitt på **f**:s övre bistav. Den nedre punkten sitter strax nedanför den andra bistaven. Tecknet har blivit felaktigt placerat, jfr. **biærgh : e** på Sm. 4 Blädingefunten! Efter 52 **i** följer sedan skiljetecknet på sin riktiga plats. Efter **urpluf : i**: står i B. **atra : m**. Hos Wallman synes **atra** och toppen av **m**. Bugge, Vistrand och Friberg ha **atr**; på teckningarna hos de båda senare synes hela **r**, både huvudstav och bistav. Jag kan endast se **at** och fragmentet av en stav, 55 **r**:s huvudstav. Till höger om denna är inskriftsytan avstött, och bistaven har delvis befunnit sig på det stycke, som nu är borta här. Då Wallman för övrigt är mycket försiktig och ej gör några rekonstruktioner, kan man lita på hans läsning **atra m**, vilken överensstämmer med B:s. Alltså har ett stycke blivit avstött här nere mellan Wallmans och Bugges undersökning och ytterligare en liten bit

mellan Fribergs undersökning och min. Efter det **m**, som B. och Wallman ha läst här, följer i B. ett vittrat parti, där man ser några svårbestämbara stavar, först toppen av en huvudstav, därefter nedre hälften av en dylik med ett streck till höger, som liknar nederdelen av en **k**- eller **p**-bistav, därefter övre hälften av en huvudstav. Den sista runan liknar ett **r** med svagt inbuktad bistav, förmodligen felläsning för **u**. (Här har troligen stått **miklu**, se vidare nedan!). Sedan följer det **sina** 32—35, som redogjorts för ovan.

1—6 [**uim**][**ut**][**r**] kan vara rsv. *Wī-* eller *Wē-* eller *Wāmundr*. *ē* har utvecklats ur *ē*, *Wī-* och *Wē-* äro de båda ursprungliga parallellformerna, *wē* < *wīha* på grund av *i*:s ställning framför *h*, men denna övergång uteblir framför ett *i* i följande stavelse, varför dat. och loc. *wīhi* ger *Wī*.¹ I litterär tid i fsv. äro formerna *Væ-* och *Vi-* som förled i namn fördelade så, att *Væ-* hör hemma i Götaland, med undantag av Östergötland, *Vi-* i detta landskap och Svealand, men ursprungligen ha *Wē-* och *Wī-* förekommit vid sidan av varandra över hela området.² I Östergötland förekomma **uibarn**, **uifast**, **uikutr**, **uistin**, **uekil** och **uerun**. På Sm. 45 Bräkentorp läses **uestin**. *Vīmundr* (eller parallellformer därav) är ej vanligt i runinskrifterna (Dieterich upptager endast detta exempel), men i litterär tid förekommer det i växlande former i hela Skandinavien. *Væmund* ingår i de skånska ortnamnen *Vämnenhög* < *wæmundehogh* DS 1998 år 1315 och *Vemmerlöv* < *wæmundelef* DS 578 år 1274.³

19—23 [**b**][**ru**][**p**] är sannolikt förkortad stavning i stället för **brupur**, liksom **m[a]ta** står för **matar**, **at[ra]** för **altra**. Se s. 126!

Efter 19—26 [**b**][**ru**][**p**]:**s**[**in**] har som påpekats troligen stått **suin**, namnet Sven, följt av [**mil**... **sina**]...**m[a]ta**:**kupān**:, i vilka ord vi återfinna en fras av känd typ *mildan* —?— *matar góðan*. **sina** transskriberas av Bugge med *sinna* = »sine Eiendele», styrt av *mildan*, men en sådan betydelse hos possessivpronomenets pluralform är, som förslagsställaren själv medger, okänd, varför Bugge i stället föreslår, att här har stått *mildan við sína* »gavmild mod sine Mænd».⁴ Enstaka exempel på en sådan användning av *sína* finnas i fsv. t. ex.: *han kom til et haff mz sina alla Al. 9039* men det förefaller troligare, att det är det från västnord. område välkända *sinni* m. »follower, companion»⁵, »Ledsager, Folgesvend»⁶ som står här, fast ej i ack. sg., som Brate föreslår⁷ utan i ack. pl. Ordet *sinni* synes ej vara belagt i fsv., men det kan naturligtvis hava funnits lika väl som det följande *orðlof*, n. **urp[il]uf:i**, vilket i Sverige endast är känt genom Ivlainskriften. Att *sinni* förekommer i den versifierade delen av denna inskrift är i överensstämmelse med ordets stilistiska valör i isl., där det hör hemma i det poetiska språket, t. ex. *adils vm sínar*, Bjarkamál 1⁸, *sól varp sunnan, sinni mána* Völuspá 5⁹, *Loka fylgia allir Heliar sínar* Snorra Edda¹⁰ m. fl. *sinnar* på Ivlasten är ett poetiskt ord för *húskarlar*, och den egenskap, som genom inskriften framhäves med orden *mildan við sinna*, är den samma som prisas i Turlingeinskriften, Sö. 338: **iltu sini huskarla uil**¹¹, »de höllo sina huskarlar väl».

¹ Kock: Ljhist. I s. 134, Noreen: Aschw. § 83, 3 a. Wimmer transskriberar **ui** med *wé*, när det förekommer i de äldre inskrifterna, med *wí*, när inskrifterna höra till de yngre, emedan han ansåg *wí* hava utvecklats ur *wé* (D. R. vol. IV s. LXVIII f.).

² v. Friesen: Rökstenen s. 51.

³ Lundgren: Spår av hedn. tro och kult s. 47, Lgr-Brate, Nielsen, Steenstrup: Mænds og Kvinders Navne s. 152, NoB. 1920 s. 56.

⁴ Runverser s. 242.

⁵ Cleasby-Vigfusson.

⁶ Fritzner.

⁷ Runverser s. 243.

⁸ F. Jónsson: Den norsk-isl. Skjaldedigtning A I s. 180.

⁹ Sæmundar Edda utg. av Bugge s. 1.

¹⁰ utg. av F. Jónsson 1931 s. 71.

¹¹ Brate: Sveriges Runinskrifter s. 116.

Mellan 32—35 **sina** och 36—39 **m[a]ta**, där det är plats för två à tre runor enl. B., har kanske stått **auk** eller möjligen **sina**, *sina*, attribut till *sinna*, men man har kanske föredragit **auk** för att undgå den tautologi, som eljest skulle ha uppstått : **sina : sina**.

46—52 **urp[lu]f:i** är dativ av *orðlof*, känt från fvn. = »Ros, Berømmelse»¹, »ros i ord, tale»², t. ex.: *hafa orðlof allra fira, fell þar Þórðr húsfreyia með orðlofi miklu, slíkt dró hann til vinsældar ok orðlofs*. Med stöd av dessa exempel kunna vi med ganska stor säkerhet antaga, att det sista ordet i inskriften, som börjar med 57 **m**, varit *manna* eller *miklu*. De spår av runor, som B. återgivit här, stödja den senare av dessa läsarter (se ovan).

53—56 **at[ra]** = fsv. *al(l)dra* gen. pl. av *allr* med inskott av *d* mellan *ll* och *r*. Enl. Noreen Aschw. § 326 börjar denna företeelse under den senare rsv. tiden o. 1100. I Danmark, däribland i Skåne, finnas dock exempel från o. 1000. Se Brøndum-Nielsen: Gdansk II s. 271. I har utelämnats liksom det andra *a* i *matar*, 36—39 **m[a]ta** och *u* i *bróður*, 19—23 **[b]rupr**.

Den senare delen av inskriften är versifierad.

Transskription:

*Vémundr setti stein þenna . . . bróður sinn (Su)ein,
míl(dan við) sinna
(ok) matar góðan,
i orðlofi
allra m(iklu).*

Översättning:

Vimund satte denna sten efter sin broder Sven,
god mot sitt folk,
frikostig på mat,
av alla människor
mycket prisad.

45. Bräkentorp. Tutaryds sn. Sunnerbo hd.

Pl. XXXIII: 1, 2, XXXIV: 1, 2.

Litteratur: Friberg: teckning i N. Sm. Ark. efter en avklappning, som tagits av häradshövding A. Stenfelt 1900, foto och protokoll över undersökning 1908 i N. Sm. Ark.; Kinander i Småländska Hembygdsböcker II s. 47.

Stenen vid Bräkentorp hittades år 1894 under jordbruksarbete i en söder om gården belägen åker, som på sin östra sida har Bräkentorpssjön och på den västra gamla landsvägen till S. Ljunga. I norr begränsas åkern av ett dike, i söder av en delvis raserad stengärdesgård. Hemmansägaren Fabian Berg, förut smed vid Bräkentorp, som var med då fyndet gjordes, berättade, att stenen låg i åkerns södra del ungefär 60 m. från landsvägen, 15 m. från gärdesgården. Pl. XXXIV: 1 återger platsen med Berg stående ungefär på den punkt, där stenen hittades. Närmast åskådaren synes landsvägen, som går längs med åkern, och på andra sidan om den senare skymtar sjön.

Av inskriften framgår, att stenen varit rest vid ett vägskäl (**a u-ki-muti**), av vilket ej finnes något spår i våra dagar, och i Lantmäteristyrelsens arkiv finnes ej heller något material, som bestyrker inskriftens uppgift på denna punkt. Den ovannämnda vägen, som går mellan Tutaryd och S. Ljunga i nord-sydlig riktning, har förmodligen legat närmare sjön, när inskriften ristades,

¹ Fritzner.

² Lex. poet.